

## Vidékpolitikai javaslatok

A hazai vidékpolitika jelentős döntések előtt áll. Az elmúlt évekre kialakult helyzet, jelentős terheket ró a társadalom egészére. A mezőgazdaságban kifizetett termelési és fejlesztési támogatások, valamint a szociális segélyezés ellenére egyes területeken folyamatosan nő a vidéki társadalom leszakadása, a vidéki szegénység, csökken a vidék erőforrásainak felhasználásából származó és helyben maradó jövedelem.

A vidék komplex strukturális, társadalmi, gazdasági, környezeti és közszolgáltatási problémái hagyományos módszerekkel nem kezelhetők. Innovatív és komplex fejlesztési módszerek szükségesek, amelyek kiterjednek a szabályozás, a közigazgatás és a közszolgáltatások új szemléletű átalakítása is.

A vidék problémájának kezelésére önmagában nem elegendő sem a helyi gazdaság, sem a szövetkezetek fejlesztése, valamint a mezőgazdasági termelés támogatása sem. A szigetszerű beavatkozások hatásai nem adódnak össze, ehhez rendszer szintű módosításokra van szükség.

Az agrártermelés fejlesztésének helyes politikája a meglévő természeti erőforrások fenntartható kihasználása mellett a vidék társadalmi és gazdasági erőforrásait is figyelembe veszi. Az agrártermelés versenyképessége nem csökkentheti a vidéki erőforrások versenyképességét, hanem segít annak megőrzésében, fejlesztésében.

A mezőgazdasági termelés, az élelmiszergazdaság, a kereskedelem közös láncolatában, az élelmiszer értékláncban működő gazdálkodókat elsődlegesen a fogyasztók finanszírozzák. Élelmiszervásárláskor meghozott döntésükkel meghatározzák az áruk előállításában részt vett vállalkozások bevételeit. A hazai termelők számára kiemelten fontos, hogy a hazai és külföldi vásárlók döntéseikkel az ő termékeiket támogassák, valamint a fogyasztók által elköltött pénz minél nagyobb részéhez juthassanak hozzá.

A hazai mezőgazdasági termelés finanszírozásnak jelentős tartalékai vannak a hazai és külföldi fogyasztói piacokon. Az élelmiszer értéklánc szervezetlensége következtében a gazdálkodók jelentős forrásoktól esnek el. Alacsony az élelmiszer értéklánc belüli érdekérvényesítő képességük.

A hazai és EU támogatási forrásokat egyrészt a fogyasztói igényekre szerveződött termékpiacok versenyképességének növelésére kell fordítani, másrészt a termelők élelmiszer értéklánc belüli érdekérvényesítő képességének javítására.

Az agrártermelés és élelmiszergazdaság technológiájának biztosítania kell, hogy a fogyasztókhoz kerülő élelmiszerek egészségesek legyenek, megőrizték, javítsák a fogyasztók és a természeti környezet egészségét.

Az élelmiszerbiztonság ellenőrzésének fejlesztésével a közigazgatásnak is elő kell segíteni, hogy a piacon elérhető élelmiszerek eredete és beltartalma ismert legyen, a fogyasztók megbízhatnak a termelők, feldolgozók és kereskedők által nyújtott információkban.

Az alapoktatástól kezdve az alapismeretek elsajátításával, a közétkeztetés és a marketing eszközeivel konkrét célcsoportokat megcélözva kell növelni az egészséges és tudatos táplálkozás iránti igényt. Az egészséges élelmiszer és a tudatos vásárlás több mint marketing eszköz: bizalmi kapcsolat a fogyasztók, termelők, feldolgozók és kereskedők között. Az élelmiszer értékláncban a végső döntés a fogyasztóké, de a biztosítani kell a döntéshez szükséges tudást és információkat.

A hazai vidék fejlesztéséhez **versenyképes, innovatív és a fogyasztói elvárásoknak megfelelő agrár- és élelmiszergazdaságra** van szükség

### Versenyképes

A termékpiacok szervezésével, illeszkedő fejlesztésekkel növelhető a hazai termelők és feldolgozók fogyasztói igényeket kiszolgáló, magas hozzáadott értékű termékeinek előállítása, piacra juttatása.

A termékpályák szereplőinek folyamatosan ismernie kell a hazai, az EU és a nemzetközi piacok meghatározó fogyasztói célcsoportjaink igényeit, a fogyasztói szokások változását, a trendeket. A termékpályák szervezésével a külföldi fogyasztói célcsoportok is elérhetőek, növelve a konkrét piacok igénye alapján termelt és értékesített termékek volumenét.

Az agrárszakigazgatás kiemelt feladatai közé tartozik, hogy az élelmiszerlánc hazai szereplőit segítse az eredményekből való részesedésben a közigazgatási és a hatósági feladatok ellátásával, a termékpályák átláthatóvá tételével, a termékpályák szervezésével, piaci információk és előrejelzések biztosításával, oktatási, tanácsadási szolgáltatások nyújtásával, valamint az EU-s és hazai támogatási források kereteinek alakításával.

A versenyképes gazdálkodáshoz szükséges a termelők együttműködése, amely azonban tőke és feldolgozóipari tulajdon hiányában nem elegendő az EU tagországok szövetkezeti hálózataival való versenyzéshez. Az együttműködés képességeinek fejlesztése, kereteinek biztosítása mellett szükséges a hiányzó vagyonelemek pótlása is.

A gazdasági környezet, a szabályozás és a közigazgatás mára gazdasági versenytényezővé vált. A szolgáltató közigazgatás fogalmába beletartozik, hogy versenyképes vállalalkozási környezetet alakít ki és működtet, amelynek főbb elemei:

- a stabil szabályozási környezet;
- a gazdaság működésének átláthatósága;
- az átlátható és hosszútávon kiszámítható támogatási rendszer;
- a hazai piac jogszerű védelme;
- a hazai fogyasztók, termelők és vállalkozások számára állami szolgáltatások fejlesztése;
- a közigazgatásban létrejövő információ és tudásvagyon megosztása;
- az ügyfelek élethelyzetére eső közigazgatási terhelésének csökkentése, dereguláció;
- az EU szabályozás alakításában a hazai fogyasztók, gazdálkodók és a vidék érdekeinek érvényesítése;
- a hatósági tevékenység életszerű alkalmazása.

A mezőgazdasági termelés jelentős mértékben hozzájárul a vidéken élők jövedelmi színvonalának megtartásához, emeléséhez. A vidék fenntartható működésének sarkalatos pontja, hogy minél nagyobb részben maradjon helyben az adott térség termőföldjéből származó jövedelem. Az elnéptelenedő, elszegényedő és tisztán lakófunkcióval rendelkező vidékek jelentős terhet jelentenek az adófizetők részére.

A vidéki társadalom versenyképességének egyik alapfeltétele a helyi, térségi gazdaság működése. A helyben termelt, feldolgozott és felhasznált mezőgazdasági alapanyag erősíti a helyi gazdaságot, támogatja a fenntartható fejlődést. A szabályozási feltételek változtatásával, más ágazati források bevonásával (pl. közétkeztetés) lehetőséget kell teremteni a termékek helyi kereskedelmére, felhasználására.

A földbirtok-politika a vidékfejlesztés és a vidékpolitika meghatározó eszköze. A föld tulajdonlásának szabályozása jelentős mértékben megszabja a mezőgazdasági termelésből származó jövedelem útját, helyben maradását, vagy a vidékről történő kiáramlását. A termőföld tulajdonszerkezetének támogatnia kell a jövedelem helyben maradását.

## **Innovatív**

Az innovatív agrár- és élelmiszergazdaság alkalmas és képes a tanulásra, hozzáfér az innovatív technológiákhoz és alkalmazza azokat. Az élelmiszerlánc minden szereplője számára elérhetővé és értelmezhetővé kell tenni az innovatív megoldásokat. Az innováció támogatja:

- a fogyasztói igények hatékony kiszolgálását, meglévő és új termékek előállítását;
- az egészséges ételmiszer előállítását;
- a termelési technológiák hatékonyságának növelését;

- a menedzsment módszereket, döntési kompetenciákat;
- a termékpályák együttműködését;
- piaci adatok, információk, trendek gyűjtését, előállítását, felhasználását;
- szolgáltató közigazgatás fejlesztését, működését;
- a természeti erőforrások felhasználását;

Az agrárszakképzés, felsőfokú oktatás, felnőttképzés rendszerének, valamint a szaktanácsadó hálózatnak közös feladata, hogy biztosítsák a termékpályák szereplőinek információs és ismereti szükségleteit.

### **Fogyasztócentrikus**

Az agrár- és élelmiszeripar termékeit a fogyasztók vásárolják meg. Igényeik, szokásaik, döntési szempontjaik ismerete feltétel a sikeres termékpályák szervezéséhez.

A hazai agrár- és élelmiszeripar fejlesztésének feltétele, hogy ismerje és képes legyen megfelelni a fogyasztói igényeknek, áruválasztékban, minőségben, mennyiségben és árban.

A fogyasztói igények pontos ismerete lehetőséget teremt a magas hozzáadott értékű „niche” piacok feltárására és ellátására. A „rés piacok” kitörési lehetőséget jelentenek hazai agrár- és élelmiszeripar egyes ágazatai számára. A speciális piacokra való bekerülést az állam új szolgáltatások indításával támogatja.

A fogyasztóknak joga van ismerni az élelmiszer beltartalmát, eredetét, és igénye szerint az alapanyag-termelés körülményeit. Ehhez az élelmiszerláncban teljes körűvé kell tenni a „földtől az asztalig” minőségbiztosítási rendszert, valamint az élelmiszerbiztonsági ellenőrzéseket.

A fogyasztócentrikus termeléshez szükséges a fogyasztók felkészítése, információval és ismerettel történő ellátása is. A tudatos fogyasztói attitűd elsődleges kialakítása már az alapoktatásban elkezdődik, de a technológiai és struktúraváltozások miatt folyamatosan időszzerűvé kell tenni az ismereteket.

A fogyasztói attitűd változtatásával és az élelmiszerlánc, a termékpályák tudatos szervezésével jelentős források csoportosíthatók át a hazai mezőgazdasági termelés finanszírozására, a vidék jövedelmének növelésére.

### **A mezőgazdaság struktúraváltásához és a vidék problémáinak komplex kezelésé támogató célok, feladatok 2014-ig**

A jövőkép eléréséhez: a versenyképes, innovatív és fogyasztócentrikus agrár- és élelmiszeripar megvalósításához három kiemelt cél elérése szükséges:

- vidéki jövedelem növelése;
- környezeti erőforrások tervszerű felhasználása és védelme;
- biztonságos, egészséges élelmiszer biztosítása a fogyasztóknak.

A megfogalmazott célok kezelik az agrár- és élelmiszeriparban és vidéken kialakult piaci problémákat, a vidék csökkenő jövedelmi helyzetét. Biztosítják a környezeti erőforrások felhasználásának tervszerűségét és a fogyasztói igényeknek való megfelelést.

### **Vidéki jövedelem növelése**

#### **A hazai, EU és nemzetközi fogyasztói igényeknek megfelelő, piacképes termelés növelése**

A termelési és feldolgozási kapacitás bővítését szolgáló támogatási források a pontszerű egyedi fejlesztések helyett a termékpálya programok kapcsán kerüljenek meghirdetésre. Támogatások elnyerését javasolt meglévő, vagy piackutatással igazolt fogyasztói piacokhoz kötni. A fogyasztói piacok, igények elemzésére, előrejelzések készítésére az VM indíttson ingyenes szolgáltatást.

A hazai termék fogyasztásának növekedése érdekében, a hazai fogyasztók körében az VM indítson központi programokat, az alábbi témákban:

- a fogyasztók étel-miszer-vásárlási és -felhasználási ismeretének bővítése, fogyasztói szokások módosítása (az alapoktatáson, a felnőttképzésen és a médián keresztül a civil szervezetek bevonásával);
- a közellátás étel-miszer-beszerzésének hazai, lehetőség szerint helyi termékre való áttérése (oktatási, egészségügyi intézmények, stb.);
- a hazai segélyezés hazai, lehetőség szerint helyi termékekből történő ellátása;
- a közvetlen értékesítési csatornák bővítése;
- a hazai termékeket megkülönböztető, speciális, térségi termékvédjegyek elterjesztése és a fogyasztók között ismertté tétele.

### ***Termékpályák jövedelméből nagyobb részesedés biztosítása a termelőknek, termékpálya programok kidolgozása, menedzselése a hazai termelői érdekek képviselőivel***

Az évről évre ismétlődő piaci zavarok elkerülése és a termelők tudatos gazdasági tervezése érdekében, a fogyasztói piacok által vezérelt termékpálya-fejlesztési programok indítása szükséges. Az egyes termékpályáknak elsősorban a fogyasztói piacok igényeire kell épülniük, a piaci trendeket figyelembevételével.

A termékpálya programoknak a nagy tömegű standardminőségű árut igénylő piacok mellett kiemelten kell foglalkozniuk egyrészt a „niche” piacok igényeivel, például az öko-, bio-, vagy vallási előírás alapján előállított termékekkel, másrészt a hazai őshonos állatok és növények gazdálkodási célú felhasználási lehetőségeivel.

A valós piaci igényekre épülő termékpálya-programok alapján kell megfogalmazni az egyes ágazati szakmai programokat, amelyek célja a termékpálya igénye alapján szükségessé vált mennyiségi és minőségi elvárások keretfeltételeinek, az innováció és a fejlesztés lehetőségének biztosítása.

A termékpálya és az ágazati szakmai programok rögzítik a bekapcsolható és fejlesztendő termelési, feldolgozási és logisztikai kapacitásokat, meghatározzák a szükséges humán erőforrás fejlesztéseket. A programok kitérnek a potenciális fogyasztói célcsoportokra, illetve az esetleges attitűdváltási javaslatokra is.

Az EU és hazai fejlesztési források tervezésénél a termékpálya-programhoz kapcsolódó fejlesztések kapjanak prioritás. A marketingtámogatások és marketingszolgáltatások a termékpálya-programokhoz kapcsolódóan kerüljenek tervezésre.

A termékpálya-programok elkészítéséhez, valamint működtetésükhöz kapcsolódóan az VM intézményrendszere készítsen rendszeres és mindenki számára elérhető, ingyenes piaci elemzéseket és előrejelzéseket. Az elemzések a fogyasztói piacok változása mellett a teljes termékpályára vonatkozzanak.

### ***Az étel-miszerlánc rövidítése a közvetlen értékesítés szervezésének támogatásával***

Az étel-miszerlánc rövidítése érdekében fontos a közvetlen vagy az egy lépéses értékesítési csatornák kialakításának központi támogatása. Az étel-miszer lánc rövidítésével egyrészt erősödik a gazdálkodók láncon belüli pozíciója, másrészt mind a gazdálkodók, mind a fogyasztók jelentős anyagi előnyhöz jutnak.

Meg kell vizsgálni, több működő rendszer alapján a közvetlen értékesítés és a segélyezési rendszer összekapcsolását, a gazdálkodók akkreditációja által.

Szervezési, menedzsment erőforrások biztosításával támogatni kell azokat a helyi, térségi kezdeményezéseket, amelyek hozzájárulnak az étel-miszerlánc rövidítéséhez, a termékek hozzáadott értékének növekedéséhez.

### ***A piacképes termelés költségeinek csökkentése, hatékonyságának növelése, innovációs láncok létrehozásával és menedzselésével***

Az innovatív technológiák létrehozása és elterjedése érdekében szükséges a termékpályákhoz kötött innovációs lánc szervezése (kutatás, oktatás, tanácsadás, információ biztosítása). Az infrastruktúrafejlesztéseknél feltételként kell szabni az innovatív technológiák alkalmazását.

### ***Helyi gazdaság- és társadalomfejlesztési, szervezési erőforrások növelése, együttműködésben a települési önkormányzatokkal és kistérségi társulásokkal***

A mezőgazdasági termelésből származó jövedelmek növelése mellett szükséges a kiegészítő tevékenységek, szolgáltatások fejlesztését támogatása:

- Leader program keretében az egymással összefüggő, helyi erőforrásokat felhasználó, komplex térségi gazdaságfejlesztési programok támogatása és a szabályozási keretek felülvizsgálata mellett (pl. meglévő konyhai kapacitások felhasználása a helyi termék feldolgozásban);
- az önkormányzatok és a kistérségi társulások szakmai támogatása, együttműködés a lokális gazdaság fejlesztése érdekében, szabályozási, támogatási keretek felülvizsgálata, szükség szerint módosítása (pl. helyi termék a helyi iskolai ellátásban)
- a szociális földprogram és a hazai őshonos növények és állatok kihelyezését támogató programok menedzsment, szakmai, szabályozási, pénzügyi támogatása;
- komplex, alternatív energiatermelési, felhasználási és foglalkoztatási programok (termékpálya programok kertében) szervezése, menedzsment, szakmai, szabályozási és pénzügyi támogatása;
- helyben előállított termékek feldolgozását, felhasználását biztosító program (pl. közétkeztetésben) szakmai, menedzsment, szabályozási és pénzügyi támogatása.

### ***A vidéken élők és gazdálkodók érdeksérelme nélkül működő közigazgatás***

A VM minden évben, az agrárbeszámoló elkészítése kapcsán végezzen kockázatelemzést az ágazat következő évi működéséről és készítsen kockázatkezelési tervet. A kockázatelemzés a globális eseményektől és trendektől kezdve a fogyasztói piacok előrejelzésein át a lehetséges időjárási kockázatokig a termékpályák teljes működését elemezze. Az év közben bekövetkezett kockázatok a terv alapján kerüljenek kezelésre.

A VM és intézményei többcsatornás, egységes, élethelyzet alapú ügyintézészt valósítanak meg, amelynek célja az ügyfél oldali élethelyzet alapú közigazgatási terhelés csökkentése. Az ügyfelek saját „életút” adataikhoz (pl. támogatás, ellenőrzések, stb.) kapjanak hozzáférést. A támogatáskezelési tevékenység fejlesztésében legyen cél az információbiztosítás, a tanácsadás és ügyintézés összehangolása, az ügyfél-oldali terhelés csökkentése és a termelői likviditás biztosítása érdekében a lehető legkorábbi kifizetések.

### ***Az ágazati tudásbázis létrehozása, menedzselése, legjobb megoldások gyűjtése, megosztása, az élelmiszerlánc résztvevőinek szakmai képzése, képességeik fejlesztése***

A hazai mezőgazdaság kiemelkedő erőforrása az ágazatban meglévő adat-, információ- és ismeretvagyon. Az erőforráshoz való minél szélesebb hozzáférés nemzeti érdek. A tudásbázis felhasználása érdekében ki kell alakítani az ágazati tudásmenedzsment rendszert. A tudásbázist hozzáférhetővé kell tenni minden érdeklődő részére. A tudásbázis alapját a VM és intézményeiben kialakítandó tudásmenedzsment rendszerek képezhetik, továbbfejlesztésében a kutató és oktatási intézmények, a szakmai egyesületek, érdekképviseletek, civil szervezetek és termelők partnerségben vehetnek részt. A tudásbázist kell használni az innovatív és best practice megoldások gyűjtésére és közzétételére is.

### ***Fogyasztói szemléletváltás támogatása***

A hazai termékek hazai fogyasztásának növelése érdekében több területen szükséges a fogyasztói attitűd változtatása. Ki kell alakítani az egészséges patriotizmust, Szükséges a fogyasztók „szakmai” ismeretének bővítése:

- az élelmiszerek termelésének, előállításának, fajtáinak és típusainak megismertetése;
- az egyes termékek felhasználási lehetőségei;
- az egészséges termékek megkülönböztető jegyei;
- a közvetlen termelői vásárlás lehetősége, tudnivalói;
- saját termelés lehetősége (lakástól a kertig).

### **Környezeti erőforrások tervszerű felhasználása és védelme**

#### ***Új földbirtok-politika kialakítása***

A hazai földbirtok-politikát a vidékpolitikához kell igazítani.

A földbirtok-politikának támogatnia kell, hogy a termőföldhöz köthető jövedelmek minél nagyobb részben helyben maradjanak. A földbirtok-politika csak átlátható földtulajdon és használati nyilvántartás mellett lesz működőképes. Biztosítani kell, hogy a földtulajdon, földhasználat és földalapú támogatás nyilvántartásához használt adatbázisok megfeleltethetők legyenek egymással. A támogatás igénybevételénél az EU előírások betartása mellett szükséges a földhasználati jogosultság ellenőrzése.

A valós földhasználat és tulajdonosi szerkezet nyilvántartása, megismerése érdekében szükséges az egy érdekcsoporthoz tartozó termőföldek egy üzemben való rögzítését, az üzemek létrehozása.

Támogatnia kell a birtokegyesítési törekvéseket, s gyorsítani kell az osztatlan közös tulajdon rendezését.

Az átlátható földforgalom biztosítása érdekében ki kell alakítani a termőföldföld ár- és értékbecslési rendszerét, hozzáférhetővé kell tenni a valós termőföldárakat.

#### ***Öntözéses gazdálkodás fejlesztési program létrehozása***

Az éghajlatváltozás és az időjárás szélsőségeinek kezelése érdekében szükséges az öntözést biztosító fejlesztések támogatása, a termékpálya programok igényei alapján, az innovatív technológiákat felhasználva.

### **Biztonságos, egészséges élelmiszer előállítása**

#### ***Az élelmiszerláncon belüli hatósági ellenőrzésekkel a fogyasztók egészségének és a hazai vállalkozók jogos érdekeinek támogatása***

Az egészséges élelmiszerellátás biztosítása érdekében a teljes élelmiszerláncon belül ellenőrizni kell a termékek minőségét. Innovatív technológiák alkalmazásával kell fejleszteni az ellenőrzési tevékenységet.

#### ***Az élelmiszer és élelmiszer alapanyag uniós kívülről történő behozatalának és uniós belüli forgalmának ellenőrzése a fogyasztók egészségének és a hazai vállalkozók jogos érdekeinek védelmében***

Összehangolt ellenőrzési tevékenységgel minimalizálni kell a minőségileg kifogásolható termékek beáramlását, átláthatóvá és ismertté kell tenni a hazai előállítású és a behozott termékek minőségének különbségét.

### ***„Farmtól az asztalig” nyomonkövetési rendszer kiépítése***

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek nyomonkövethetősége alapfeltétel az átlátható termékpiac megteremtéséhez, az élelmiszer lánc átfogó, folyamatos ellenőrzéséhez. A nyomonkövetési rendszer fejlesztése lehetővé teszi, hogy csak olyan termék kerüljön be külföldről, amelynél biztosított a nyomonkövethetőség. A fogyasztók informálásával, oktatásával, attitűdváltásával növelni kell a termékek eredetének megismerésére vonatkozó elvárást, biztosítani kell a nyomonkövetési rendszer használatához szükséges ismereteket.

Varga Péter  
Stratégiai tanácsadó